

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Zdeňka Kühna, soudce zpravodaje Josefa Baxy a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatele **M. Š.**, zastoupeného Mgr. Janem Boučkem, advokátem, sídlem Opatovická 1659/4, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2023 č. j. 8 Tdo 1157/2022-885, za účasti **Nejvyššího soudu**, jako účastníka řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství** a **L. T.**, zastoupené JUDr. Karlem Polákem, advokátem, sídlem Sokolovská 87/95, Praha 8 – Karlín, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2023 č. j. 8 Tdo 1157/2022-885 bylo v částech, jimiž bylo rozhodnuto o nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy, porušeno stěžovatelovo základní právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2023 č. j. 8 Tdo 1157/2022-885 se v tomto rozsahu ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jím byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a dalších dostupných informací se podává, že vedlejší účastnice byla shledána vinnou z přečinů křivého obvinění (§ 354 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) a křivé výpovědi [§ 346 odst. 2 písm. a) téhož zákona]. Dopustila se jich, zjednodušeně řečeno, tím, že jako svědkyně před orgány činnými v trestním řízení uvedla o stěžovateli, svém bývalém příteli, nepravdu, mj. to, že ji držel ve svém vozidle tak, aby nemohla vystoupit, vozil ji různě po Praze, přičemž na ni křičel a nadával jí. Na základě této její výpovědi byl stěžovatel trestně stíhán pro trestný čin omezování osobní svobody a vydírání a byl držen ve vazbě. Za uvedený trestný čin byla vedlejší účastnice odsouzena k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání 24 měsíců. Ústavní stížnost vedlejší účastnice proti rozhodnutím o vině a trestu byla Ústavním soudem odmítnuta usnesením ze dne 10. 1. 2024 sp. zn. III. ÚS 1649/23. Stěžovatel byl nakonec se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy v celém rozsahu odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Průběh rozhodování o nároku stěžovatele má zásadní význam pro věcné posouzení jeho ústavní stížnosti, proto Ústavní soud podrobnější obsah napadeného rozhodnutí (a rozhodnutí jemu předcházejících) popisuje v části V. 2. tohoto nálezu.

II.

Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel spatřuje porušení svých práv zejména v tom, že Nejvyšší soud svým závěrem popřel jeho nárok v celém rozsahu a vrátil jej o 5 let nazpátek, a to i přes skutečnost, že v řízení byly provedeny dostatečné důkazy pro závěr, že stěžovatel trpí posttraumatickou stresovou poruchou, se kterou je spojen i nárok na náhradu škody. Nejvyšší soud napadeným usnesením nezohlednil neoddiskutovatelný vliv poruchy na jeho život. Ačkoli shledal, že znalecký posudek je pouze jedním z podkladů, nezhodnotil ostatní skutečnosti, které vyšly najevo v řízení, a nepřihlédl k přiměřenosti uplatněné výše náhrady nemajetkové újmy 200 000 Kč oproti znalcem vyčíslené částky 1 041 339 Kč. Nejvyšší soud tak formalisticky vyprázdnil nárok stěžovatele na náhradu škody. Stěžovatel upozornil, že jedním z prostředků rozhodování o uplatněném nároku poškozeného v trestním řízení je i volná úvaha soudu.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil procesní předpoklady řízení a shledal, že ústavní stížnost splňuje náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu a byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Stěžovatel je v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu zastoupen advokátem. Ústavní stížnost je přípustná, neboť před jejím podáním stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

6. Stěžovatel v petitu ústavní stížnosti navrhl zrušit napadené usnesení Nejvyššího soudu pouze v části:

„Podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. se částečně zrušuje rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 4. 2022, sp. zn. 44 To 69/2022, a to ve výroku, jímž byla obviněná L. T. podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložena povinnost zaplatit poškozenému M. Š. jako náhradu za ztížení společenského uplatnění částku 200 000 Kč a jímž byl podle § 229 odst. 2 tr. ř. tento poškozený se zbytkem svého nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.“

Na tuto část výroku však obsahově navazuje i část:

„Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušenou část rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.“

Podle § 265m odst. 2 tr. ř. s přiměřeným použitím § 265 tr. ř. se poškozený M. Š. trvale bytem, odkazuje s uplatněným nárokem na náhradu za ztížení společenského uplatnění na řízení ve věcech občanskoprávních.“

7. Z obsahu ústavní stížnosti jednoznačně vyplývá, že stěžovatel požaduje zrušení všech částí napadeného usnesení Nejvyššího soudu, kterými bylo rozhodnuto o jeho nároku na náhradu škody. Ústavní soud proto posoudil ústavnost v tomto rozsahu.

IV.

Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

8. Ústavní soud si vyžádal vyjádření obvodního soudu, městského soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího státního zastupitelství a vedlejší účastnice. Jejich vyjádření následně zaslal stěžovateli na vědomí a poskytl mu příležitost k případné replice.

9. Obvodní soud se nevyjádřil, městský soud a Nejvyšší soud pouze odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí.

10. Nejvyšší státní zástupce ve svém vyjádření ústavní stížnost stěžovatele podpořil. Podle něj byl prokázán vznik posttraumatické stresové poruchy, a to znaleckým posudkem podpořeným i výsledkem znalce. Znalecký posudek přitom vycházel z dostatečných podkladů včetně zpráv psychologa, k němuž stěžovatel docházel s odstupem i několika měsíců od propuštění z vazby. Jeho nezákonné vzetí do vazby přitom bylo zapříčiněno výhradně krivým obviněním vedlejší účastnice. Odmítl proto závěr Nejvyššího soudu uvedeného v bodě 78 napadeného usnesení ohledně absence

dostatečných vyjádření stěžovatele k době po propuštění z vazby. Byla prokázána příčinná souvislost mezi jednáním vedlejší účastnice a vznikem nemajetkové újmy stěžovatele. Stejně tak bylo možné z provedeného dokazování vyčíslit i výši náhrady nemajetkové újmy. Nejvyšší státní zástupce taktéž navrhl zrušit napadenou část výroku usnesení Nejvyššího soudu.

11. Vedlejší účastnice s ústavní stížností nesouhlasí. Podle ní k porušení stěžovatelových práv nedošlo a Nejvyšší soud rozhodl o nároku na náhradu nemajetkové újmy správně. Má za to, že nelze dovést příčinnou souvislost mezi jejím jednáním a následkem, tj. vzetím stěžovatele do vazby. Skutková zjištění související se vznikem nemajetkové újmy považuje za nedostatečné. Ani znalecký posudek v tomto ohledu neposkytl potřebné odpovědi.

12. Stěžovatel ve své replice odkázal též na argumentaci Nejvyššího státního zastupitelství. Z dokazování podle něj vyplynula příčinná souvislost mezi jednáním vedlejší účastnice a vznikem nemajetkové újmy. Závěry o posttraumatické stresové poruše se vztahují k jeho prožívání trestního stíhání a stejně vypovídal i při výslechu na hlavním líčení. K vyjádření vedlejší stěžovatelky dodal, že její argumentace není relevantní, neboť popírá i to, že by se nějakého trestného činu dopustila.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Při přezkumu napadeného usnesení Nejvyššího soudu se Ústavní soud zaměřil na ústavní požadavky na rozhodování adhezních nároků a související ochranu základních práv poškozených v trestním řízení. Nejprve vyložil obecná východiska vyplývající z jeho ustálené judikatury (V. 1.), která pak uplatnil na nyní posuzovanou věc (V. 2.).

14. Pro posouzení ústavní stížnosti bylo podstatné mj. to, jaké požadavky mohou soudy klást na poškozené z hlediska dokazování a jak trestný čin křivého obvinění a křivé výpovědi souvisí s následky způsobenými lživě nařčené osobě nejen samotným trestním stíháním, ale i jejím vzetím do vazby.

1. Obecná východiska k rozhodování o nároku poškozených v trestním řízení na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení

15. Ústavní soud předně připomíná posilování postavení poškozených v trestním řízení a prohlubování jejich práv, což je vyjádřeno mj. v základních zásadách trestního řízení [§ 2 odst. 15 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)]. Zmíněný trend se projevuje i v judikatuře Ústavního soudu. Měníci se náhled na roli poškozeného zdůraznil mj. v plenárním nálezu ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2018 Sb.), v němž formuloval, že primárním chráněným zájmem poškozeného v trestním řízení je „*vypořádání všech jeho penězi ocenitelných nároků soukromoprávního charakteru vzniklých v důsledku spáchání trestného činu (náhrada škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení)*.“

16. I na tzv. adhezní řízení je proto nutné vztahovat mj. právo poškozených na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny (viz např. nálezy ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15), do popředí se však dostává i právo na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny [nálezy

ze dne 9. 10. 2012 sp. zn. II. ÚS 289/12 (N 170/67 SbNU 83)] či právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny [nález ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15 (N 214/79 SbNU 443)]. Trestní řízení proto z pohledu poškozených nelze nadále chápat pouze jako doplňkový prostředek, bez něhož by se ochrana jejich práv a oprávněných nároků snadno obešla, neboť jej může „nahradit“ řízení občanskoprávní (blíže viz zmíněný nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16; též nález ze dne 20. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2637/23 či nález ze dne 26. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 297/22).

17. Úvahy o vztahu trestního řízení a občanskoprávního řízení z hlediska uspokojení nároků poškozených a ochrany jejich práv by se měly ubírat přesně opačným směrem. Trestním soudům bylo rozhodování o adhezních nárocích svěřeno právě proto, aby poškození mohli dosáhnout plného uspokojení svých nároků zásadně již v trestním řízení a nemuseli podstupovat další řízení před civilními soudy (přiměřeně nález ze dne 27. 6. 2023 sp. zn. I. ÚS 1222/22). Tedy tam, kde vznik škody a její výše, jejího původce, jeho jednání, následku a příčinného vztahu a v neposlední řadě i zavinění, je základní otázkou v dokazování (trestní) odpovědnosti pachatele (škůdce).

18. Moderní demokratický a právní stát má totiž ústavní povinnost vytvořit co možná nejefektivnější systém procesních institutů sloužících ke kompenzaci škod způsobených trestnou činností. Využití těchto institutů přitom nelze brát jen jako „obyčejný“ soukromý zájem jednotlivce, neboť souvisí i s veřejným zájmem na zjištění a objasnění trestné činnosti a potrestání jejích pachatelů. Stát je proto povinen práva poškozených porušená trestným činem chránit a v maximální možné míře a co nejrychleji a nejefektivněji jim dopomoci k náhradě škody [nález ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515)].

19. Ústavní soud svými nálezy dal opakovaně najevo, že postupem obecného soudu v adhezním řízení může dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat jeho kasační zásah (srov. nález ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15). Ochrana práv poškozených je zajišťována v určitém zákonném rámci, jehož výklad a aplikace musí zohledňovat ústavní rámec práva na soudní ochranu (viz cit. Nález sp. zn. IV. ÚS 2637/23). Nedílnou součástí ústavních záruk řádného procesu je i požadavek na řádné odůvodnění soudních rozhodnutí (viz např. nález ze dne 9. 9. 2024 sp. zn. III. ÚS 2615/23).

20. Přiznání nároků poškozených je blíže upraveno v § 228 trestního řádu. Podle jeho odst. 1 platí, že „odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo kterým se na úkor poškozeného bezdůvodně obohatil, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, jestliže byl nárok včas uplatněn (§ 43 odst. 3), nestanoví-li tento zákon jinak (...)“. Soud může poškozeného odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních pouze, „není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení podklad nebo bylo-li by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení.“ Stejně postupuje soud v případě zbytku nároku poškozeného, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přizná jen zčásti (§ 229 trestního řádu).

21. Možnosti odkázat poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních není „rovnocennou“, na výběr danou, variantou k uspokojení nároku v trestním řízení. Nelze ji tudíž nadužívat, neboť pak by institut uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení pozbyl svého smyslu (viz např. cit. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2637/23). Nespravedlivé rozhodnutí, a tím spíše „nerozhodnutí“ o nárocích poškozených, totiž umocňuje primární újmu způsobenou trestným činem. [blíže např. nálezy ze dne 4. 12. 2018 sp. zn. II. ÚS 2006/18 (N 196/91 SbNU 441); zmíněný nálezy sp. zn. I. ÚS 1397/14; nálezy ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385) ší nálezy ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 2961/15 (N 35/84 SbNU 401)].

22. Ústavní soud nad rámec uvedeného připomíná, že při rozhodování o nárocích poškozených v trestním řízení je rovněž třeba bránit tzv. procesnímu ping-pongu. Byť je prodloužení soudního řízení v důsledku uplatnění opravných prostředků a rozdílnosti právních názorů mezi soudy přirozenou součástí soudního řízení, v přehnané míře může být protiústavní [přiměřeně viz např. nálezy ze dne 15. 2. 2017 sp. zn. II. ÚS 3553/15 (N 30/84 SbNU 363)].

2. Uplatnění obecných východisek na nyní posuzovanou věc

23. V nyní posuzované věci trestní soudy rozhodovaly o nároku na náhradu nemajetkové újmy stěžovatele celkem devětkrát v průběhu téměř čtyř let.

24. Trestním příkazem obvodního soudu ze dne 29. 8. 2019 č. j. 7 T 107/2019-255 byl stěžovatel s celým svým nárokem odkázán do občanskoprávního řízení. Rozsudkem obvodního soudu ze dne 20. 11. 2019 č. j. 7 T 107/2019-329 byla vedlejší účastnici uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku 327 000 Kč. Soud přitom vycházel ze zprávy psychologa, podle níž v souvislosti se svým trestním stíháním a umístěním do vazby stěžovatel utrpěl posttraumatickou stresovou poruchu. Konkrétní výši posoudil podle Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku).

25. Rozsudek obvodního soudu včetně výroku o náhradě nemajetkové újmy následně zrušil městský soud rozsudkem ze dne 18. 2. 2020 č. j. 44 To 37/2020-361 (dále jen „rozsudek městského soudu č. 1“). Přitom obvodnímu soudu uložil zpracování znaleckého posudku v oboru zdravotnictví se specializací k posuzování výše nemajetkové újmy. Výslovně uvedl, že není nutné stěžovatele znovu vyslýchat (bod 12).

26. V pořadí třetím rozhodnutím obvodního soudu byl rozsudek ze dne 9. 12. 2020 č. j. 7 T 107/2019-424, kterým byla vedlejší účastnici opět uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku 327 000 Kč. Obvodní soud oproti svému předchozímu (zrušenému) rozsudku vycházel i ze znaleckého posudku (č. l. 373 a násl. soudního spisu), výsledku znalce a odborného vyjádření psychologa ze dne 11. 2. 2019, k němuž stěžovatel docházel.

27. Městský soud rozsudkem ze dne 17. 2. 2021 č. j. 44 To 14/2021-458 (dále jen „rozsudek městského soudu č. 2“) změnil výši přiznané náhrady nemajetkové újmy. Vedlejší účastnice byla nově povinna zaplatit částku 200 000 Kč. Podle městského soudu neměl příbraný znalec stanovit nebo potvrdit diagnózu stěžovatele, tj. zda trpí

posttraumatickým stresovým syndromem, ale pouze posoudit a stanovit výši nemajetkové újmy, kterou stěžovatel utrpěl. Podle nejnovější judikatury Nejvyššího soudu přitom může soud výši náhrady nemajetkové újmy stanovit i vlastní úvahou, aniž by k tomu potřeboval znalecký posudek. Městský soud při určení konkrétní částky zohlednil dobu, kterou stěžovatel v důsledku křivého obvinění vedlejší účastnice strávil ve vazbě a přihlédl též k majetkovým poměrům a výdělkovým možnostem vedlejší účastnice.

28. V tomto okamžiku se poprvé ke slovu dostal Nejvyšší soud, který usnesením ze dne 25. 8. 2021 č. j. 8 Tdo 774/2021-531 (dále jen „první usnesení“) zrušil rozsudek městského soudu i obvodního soudu, kterému zároveň přikázal věc k opětovnému projednání a rozhodnutí. V dalším řízení měl obvodní soud mj. za součinnosti stěžovatele identifikovat, jaký dílčí nárok nemajetkové újmy podle relevantních ustanovení občanského zákoníku, uplatňuje (blíže viz bod 65 usnesení Nejvyššího soudu).

29. Stěžovatel následně přípisem ze dne 12. 11. 2021 (č. 1. 553 soudního spisu) konkretizoval, že uplatňuje nárok na náhradu nemajetkové újmy za ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku. Rozsudkem ze dne 24. 1. 2022 č. j. 7 T 107/2019-616 obvodní soud odkázal stěžovatele s celým svým uplatněným nárokem na občanskoprávní řízení. Tento závěr odůvodnil tím, že stěžovateli bylo v mezidobí přiznáno odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou mu nezákonnou vazbou, které ve své podstatě dosahovalo výše, kterou stěžovatel v trestním řízení uplatňoval. Proti tomuto rozsudku podala odvolání ve prospěch stěžovatele i státní zástupkyně.

30. Městský soud rozsudkem ze dne 13. 4. 2022 č. j. 44 To 69/2022-691 (dále jen „rozsudek městského soudu č. 3“) opět zvrátil rozhodnutí o nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy a přiznal mu částku 200 000 Kč. Obvodní soud podle něj nárok na náhradu nemajetkové újmy nepřipadně smísil se zcela odlišným nárokem stěžovatele na odškodnění za nezákonnou vazbu. Stěžovatel podle městského soudu v souladu s pokynem Nejvyššího soudu dostatečně upřesnil svůj nárok a soudní spis obsahuje dostatečně podklady pro jeho konkrétní vyčíslení (znalecký posudek).

31. Nejvyšší soud napadeným usnesením zrušil, mimo jiné, výrok rozsudku městského soudu č. 3, kterým stěžovateli přiznal částku 200 000 Kč jako náhradu nemajetkové újmy a s konečnou platností jej odkázal na občanskoprávní řízení.

32. Ústavní soud předně poznamenává, že již samotná skutečnost opakovaného rozhodování o nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy vyžadovala, aby soudy postupovaly soustředěně a vynaložily maximální úsilí k tomu, aby bylo možné o adhezním nároku rozhodnout. V tomto ohledu bylo nezbytné především zajistit jasný a jednotný postup z hlediska specifikace nároku stěžovatele a způsobu jeho dostatečného prokázání, a to zejména prostřednictvím závazných právních názorů a pokynů (§ 264, resp. § 265s trestního řádu). Tento procesní nástroj nicméně vedl pouze k vrstvení dílčích nekonzistentních požadavků nejen na soudy nižších stupňů, ale i samotného stěžovatele, pro kterého se posuzování jeho nároku postupem času stalo nepřehledným.

33. Soudy jednotlivým prováděným důkazům postupně prisuzovaly různou míru významu, např. nejprve považovaly za zásadní zpracování znaleckého posudku, aby pak shledaly, že znalecký posudek není potřebný, neboť lze výši náhrady nemajetkové újmy stanovit vlastní úvahou (viz rozsudek městského soudu č. 1 a č. 2). K požadavkům

na posouzení nároku na náhradu nemajetkové újmy za ztížení společenského uplatnění, který stěžovatel dodatečně specifikoval, Nejvyšší soud ve svém prvním usnesení pouze uvedl, že jeho uplatnění je „*namíste tehdy, pokud se následky tohoto onemocnění projeví v podobě ustáleného (změněného) zdravotního stavu.*“ Zároveň udělil pokyn, aby se soud „*zdůvodněním přiznaného nároku na náhradu nemajetkové újmy pečlivěji zabýval*“ a aby reagoval i na námítky vedlejší účastnice.

34. Uvedeným pokynům zejména rozsudek městského soudu č. 3 dostal. Nejvyšší soud přesto městskému soudu v napadeném usnesení vyčetl, že neodůvodnil, na základě jakých skutkových zjištění shledal oprávněnost nároku stěžovatele. Nebylo podle něj jasné, na základě čeho posttraumatický stresový syndrom vznikl, zda v důsledku trestního stíhání, vazby či jiných skutečností. Městský soud nemohl podle Nejvyššího soudu vycházet pouze ze znaleckého posudku, ale měl jej hodnotit v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů, tedy podle svého vnitřního přesvědčení. Stěžovatel podle Nejvyššího soudu ve svých výpovědích hovořil zejména o útrapách ve vazbě.

35. Ústavní soud v obecné rovině souhlasí s Nejvyšším soudem, že městský soud mohl oprávněnost nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy za ztížení společenského uplatnění i její konkrétní výši pečlivěji odůvodnit. Není však zřejmé, na základě čeho Nejvyšší soud shledal, že městský soud provedené důkazy nehodnotil v souladu se zásadou volného hodnocení podle svého vnitřního přesvědčení. Pouze z toho, že se městský soud v odůvodnění rozsudku č. 3 ve větší míře vyjadřoval ke znaleckému posudku a souvisejícím výslechům znalce, k nimž vedlejší účastnice uplatnila nejvýraznější námítky, nelze dovozovat, že provedené důkazy neposuzoval jednotlivě a ve svých vzájemných souvislostech. Je totiž třeba brát v potaz i to, že důkazy vztahující se k posouzení nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy se obsahově značně prolínají (či ztotožňují), neboť všechny pojednávají o psychickém stavu stěžovatele a posttraumatické stresové poruše (syndromu) utrpěné v důsledku trestního stíhání a pobytu ve vazbě.

36. Z hlediska ústavních požadavků na ochranu základních práv poškozených v trestním řízení je však zásadní nesprávný závěr Nejvyššího soudu, že „*s ohledem na stávající důkazní situaci nebylo možno rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu za ztížení společenského uplatnění*“ (bod 79 napadeného usnesení). Soudní spis obsahuje dostatek podkladů, a to i ve vztahu k výhradám Nejvyššího soudu.

37. Samotnou existenci posttraumatické stresové poruchy (syndromu) Nejvyšší soud nezpochybňuje, podle něj však bylo nutné vést dokazování tak, aby bylo možné jednoznačně určit, zda (resp. v jaké míře) se projevila na straně jedné jako důsledek pobytu stěžovatele ve vazbě a na straně druhé jako důsledek samotného trestního stíhání. Za rozhodné v tomto ohledu považoval informace o psychickém stavu stěžovatele po propuštění z vazby. Za účelem jejich zjištění navrhoval doplnění výslechu stěžovatele. Teprve následně by podle něj bylo možné zhodnotit ustálení zdravotního stavu z hlediska ztížení společenského uplatnění.

38. Stěžovatel se však i k období po propuštění z vazby opakovaně vyjadřoval v přípravném řízení, během výslechu na hlavním líčení, v rámci znaleckého psychiatrického vyšetření a také v písemných podáních adresovaných obvodnímu soudu, městskému soudu i Nejvyššímu soudu.

39. Např. při podání vysvětlení dne 22. 3. 2019 stěžovatel mj. uvedl, že jeho špatný psychický stav pramení z toho, že byl bezdůvodně (tj. na základě křivého obvinění vedlejší účastnice) vzat do vazby. Měl obavy, že se v takové situaci může bez vlastního přičinění ocitnout znovu (č. l. 39 trestního spisu č. j. KRPA-93608/TČ-2019001179). V odborném vyjádření ze dne 11. 2. 2019 (po několikaměsíční intenzivní spolupráci se stěžovatelem) psycholog mj. uvedl, že se stěžovatel „*těžko vyrovnává se skutečností, že byl ve vazbě jen na základě křivého obvinění jeho bývalé přítelkyně*“ (č. l. 311 soudního spisu). K dopadům křivého obvinění, které bylo základem jeho trestního stíhání, a to i vazebně, se stěžovatel dále podrobně vyjadřoval v přípisu ze dne 23. 10. 2019 (č. l. 294-296 soudního spisu). Rovněž během svého výslechu na hlavním líčení konaném dne 20. 11. 2019 mj. uvedl, že v důsledku jednání vedlejší účastnice přišel o podnikání, obával se o svůj vztah a o to, že kdyby bylo dáno vedlejší účastnici za pravdu, skončil by na dlouhou dobu ve vězení (č. l. 321 soudního spisu). Psychický stav a prožívání stěžovatele bylo předmětem také znaleckého psychiatrického vyšetření, které proběhlo 20. 7. 2020, tj. více než dva roky po propuštění z vazby. Ačkoli své potíže vztahoval k pobytu ve vazbě, za podstatné považoval, že se v ní ocitl nespravedlivě a přesto, že se snažil žít řádným životem. Popisoval, jak se celé trestní stíhání včetně vazby i nadále projevuje v jeho běžném životě (viz znalecký posudek ze dne 11. 8. 2020, č. l. 373-379 soudního spisu). V návaznosti na vypracování znaleckého posudku proběhl i výslech znalce, a to na hlavním líčení konaném dne 9. 12. 2019 (viz č. l. 409-410 soudního spisu) a mimo hlavní líčení dne 15. 11. 2021 (č. l. 561-568 soudního spisu). Znalec se přitom vyjadřoval i k ustálenosti zdravotního stavu stěžovatele jakožto podmínky posouzení ztížení společenského uplatnění.

40. Jestliže tedy Nejvyšší soud nebyl spokojen s hodnocením důkazů a odůvodněním městského soudu, měl dostatek informací k tomu, aby sám posoudil, jestli se u stěžovatele skutečně ustálily následky na něm spáchaného trestného činu, které mu ztěžují jeho společenské uplatnění. V tomto ohledu tedy mohl odůvodnění městského soudu o oprávněnosti nároku na náhradu nemajetkové újmy doplnit, případně sám znovu rozhodnout (§ 265m odst. 1 trestního řádu). Naléhavost rozhodnutí o nároku stěžovatele byla nadto zesílena i tím, že mu již byla určitá částka vedlejší účastnicí zaplácena.

41. Požadavky Nejvyššího soudu na doplnění výslechu stěžovatele se zaměřením na to, „*jak se cítil a co prožíval po propuštění z vazby*“, jsou ve světle opakovaně udělovaných závazných právních názorů a pokynů a celkového rozsahu provedeného dokazování excesivní. Stěžovatele jako poškozeného nelze zatěžovat tím, aby sám byl schopen dostatečně oddělit, zda a případně do jaké míry jeho přetrvávající psychické obtíže pramení z trestního stíhání jako celku nebo „pouze“ z pobytu ve vazbě. Z jeho opakovaných vyjádření k tomu, jaké dopady měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život, je přitom patrné, že tyto dvě roviny chápe jako „spojené nádoby“. Související úvahy proto musí na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu učinit výhradně soud.

42. V tomto ohledu je přitom třeba chápat též specifika trestného činu křivého obvinění a křivé výpovědi. Vazba lživě obviněné osoby, je-li o ní rozhodnuto, je nedílnou součástí trestního stíhání, jež měl pachatel v úmyslu přivodit. Ačkoli je tedy újma způsobená samotným trestním stíháním, potažmo i uvalením vazby, striktně vzato důsledkem jednání státu, ten se jejímu vzniku může v případě křivého obvinění a křivé výpovědi vyhnout pouze omezeně, neboť plní to, k čemu se jako moderní stát zavázal. Orgány činné

v trestním řízení se tudíž ocitají v obtížné situaci hledání rovnováhy mezi ochranou základních práv a svobod lživě obviněných osob a povinností účinně prošetřit podané trestní oznámení s ohledem na účel trestního řízení [přiměřeně viz též náleze ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. III. ÚS 1017/15 (N 163/86 SbNU 663)].

43. Výše popsáný přístup Nejvyššího soudu k rozhodování o nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy za ztížení společenského uplatnění odporuje účelu právní úpravy adhezního řízení, postavení poškozených v trestním řízení a ústavním požadavkům na ochranu jejich práv a oprávněných zájmů vyložených v části V. 1. tohoto nálezu. Postupem Nejvyššího soudu tedy bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu.

VI. Závěr

44. Ústavní soud posoudil ústavní stížnost z hlediska působnosti dané mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

45. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. ledna 2025

Zdeněk Kühn
předseda senátu